

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštino vred
iz v Mariboru z pošiljanjem
na dom
na celo leto . . . 3 fl.
" pol leta . . . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . . . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . . . 2 fl. 50 k.
" pol leta . . . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . . . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Štv. 34.

V Mariboru 5. decembra 1867.

Tečaj I.

Društvo sv. Mohorja in Debeljakova zapuščina.

(Konec.)

Ti možje v Ljubljani, ki petico pod palecem tiščijo, so bili in so še vedno tega mnenja, da se mora v Ljubljani nemški časnik osnovati. Mnenju teh mož je imel bivši „Triglav“ in ima „Triglav redivivus“ svoje življenje zahvaliti. Gotovo imajo prav, popolnoma prav v tej zadevi in bil sem velik protivnik opozicije, katero je mlajša naša inteligencija delala rajniku „Triglavu“. Nemški list v našem mnenju pisan nam je posebej za Ljubljano, bi skoraj rekel, v nekaterih stvarih bolj potreben nego slovenski, kajti večina naših narodnih in nenarodnih filistrov ali meželjnov umeje še zmirom bolj nemški slovstveni jezik nego domačega, komur so bile, kakor vsakdo dobro ve, naše nesrečne šole do 1848. in tudi še do 60. leta krive. Ljubljana nam je važna, jako važna kakor glava našega naroda in mora na vsaki način naša ostati, kakor je že Prag skoz česki. Značaj mesta se pa, kakor je znano, povsod v mestnem odboru in v županu pokazuje. Za to se je treba v Ljubljani vsako leto pri volitvah boriti, zelo, jako zelo boriti, kajti na strani naših protivnikov stoji vlada in to zdaj z nepopisno enerzijo. Za take borbe nam je pa neobhodno treba nemškega organa, ki dan na dan „Laibacherici“ odgovarja, kadar začne ona kot skrbna mati svoje neslane in neokajene manifeste prinašati. Treba bi bilo, da bi „Triglav“ 3 krat ali naj manj vsaj 2 krat v tednu izhajal, enkrat je gotovo premalo, — da bi bil ostro energično pisan, posebno da bi bil sarkazem v polemiki dobro zastopan, v katerem je praška „Politika“ ne dosegljiv mojster. Vrednik „Triglava“ mora biti popolnoma neodvisen, da ne bi z njim vsak naroden filister zapovedoval kakor je bilo pri rajniku „Triglavu“; dobro ime sedanjega vrednika nam je dovoljen porok, da bode zdaj v tej zadevi boljše. — Tudi ni potrebno, da bi se „Triglav“ samo lokalno na Ljubljano oziral, temuč razprostira lahko svoje delovanje na blagi filisterium več ali manj vseh slovenskih mest. Ako bode „Triglav“ dobro vredovan, kogar se vsi nadjamo, nam lahko toliko koristi, kakor je že in še bode „Politika“ Čehom in vsemu Slovanstvu.

Ali kakor ni „Politika“ zastopnica češkega naroda, nego so „Nar. Listy“, tudi „Triglav“ ne more in ne sme biti, ako bi vsak dan tudi zjutraj in zvečer izhajal, zastopnik našega naroda pred slovanskim svetom. Da so „Novice“ temu poklicu leta 1847 popolnoma zadostile, bode vsakdo pritrdil, da pa „Novice“ temu zahtevu 1867. leta več ne odgovarjajo, mislim, bode tudi g. dr. J. Beiweis dopustil. „Novice“ so bile in bodo ostale prekrasen ljudski organ našega naroda, v tej zadevi jim ni, niti jim ne more, in niti jim ne bode nobeno javno glasilo konkurencije delalo, ker so pregloboko vcepljene v srečo našega naroda. — To so bile, to so, in to bodo ostale „Novice“, ali pa ne za dlako več kaj drugega. Ogromno občeslovansko vprašanje se je jelo gibati kakor veliki ocean pri začetku strašnega viharja, iztočno pitanje žuga vsaki dan napočiti, — in mi Slovenci se pri vsem tem, ki smo za božjo voljo vsaj vendar, če drugega ne, Jugoslovani, v svoji publicistiki držimo, kakor da bi se nas to čisto nič ne tikalo, kakor da bi se le nekaj „tamkaj doli v španjski deželi kuhalo! Če ne čemo, da bi šla povestnica preko nas na dnevni red, moramo poprej ko je mogoče v velikem javnem glasilu v vvodnih člankih svoje mnenje o slovanskem

ali vsaj jugoslovanskem vprašanju izrekavati. — Tega glasila nam pa veljavni in petični možje v Ljubljani, ko mislijo zdaj skoro „Triglavu“ na noge pomagati, ne bodo napravili, niti niso kaj preveč disponirani k temu. Treba je toraj, da se stara misel spet poprime in da se narodna tiskarna vstanovi. Mesca julija se ni omenjenih 10.000 fl. podpisalo, ali zdaj ima Mohorjevo društvo v zapuščini nevrlega Debeljaka zaklad, s katerim se lahko tega podvzeta precej loti sebi in celemu narodu na korist. In to, še enkrat rečem, precej brez odloga! Ako bi obravnava zapuščinska predolgo trpela, naj si društvo na ta račun penoz preskrbi, da ne bi se tako važna narodna tiskarna več odlašala. Da bi se vsaj do novega leta že kaj storilo!!! Te tisoče, ktere so štajerski rodoljubje že mesca julija podpisali, bi pa za osnovanje redakcije in dopisovalstva obrneli, program in vredjenje lista bi se pa vzelo po črtežu izdelanem mesca septembra v ljublj. čitalnici, in ktereга ima, ako se ne motim, g. Levstik spravljenega. — Ako se ti 3 faktorji zjedinijo, imamo precej „Slov. jug.“ v slovenskemu narodu pristojni obliki na nogah! Zdravimo se toraj, Slovenci! ako hočemo kot politički narod živeti! Ne zostajajmo za svojimi brati Hrvati in Srbi, katerih zadnjih je v Avstriji samo 1/3 miliona in združujejo brez subvencije 2 velika organa: „Zastavo“ in „Napredek“!

V Beču 25. novembra.

Epaminondas.

A. Kremplj.

(Poskus životopisne črtice.)

(Dalje.)

Nevednost materinskega jezika je grdoba in gnušoba za vsakega omiko si svoječega človeka, toliko večja za učitelja in voditelja narodu; kako hočeš pametno učiti ako nisi kos besedi, ktera ti je sredstvo učenju in modrovanju; pa dajmo, da te v tvoji žlobrodi nekako razume ljudstvo, *) kako se moreš ali smeš nadjati povoljnemu vspehu in ugodnemu nasledku, če hrano ponujaš v nesnažui, umazani, blatni, skrhani in odurni črepanji, namesto v lični, čedni, snažni skledi? Po vsem omikanem svetu se zahteva od govornikov točno in temeljito znanje jezika, bili se smela istega nevednost prizanašati razkladalcem nebeskega nauka? Nikdar in od nikogar.

Od Svetinj je bil K. premeščen v Ormož, kjer so početni trudovi in marljivost začeli sad donášati; tu namreč je zapel o štirih letnih časih ter spisal pesmi za vse nedelje po evangeljih. Slovenščina v njih je zelo okorna in hrapava, toda kdo je v oni dobi gladko pisal naš prelepi, pa od knjižnikov neznan, zapuščen in zanemarjen jezik? Nekteri rokopiši teh pesmic so v rokah g. A. Stranjšaka, župnika v Veržeju. Ormož sedaj srče modrost iz židovske „Presse“; dragi bralce! lahko tedaj sklepaš na njegovo političko mišljenje, značajnost, čistost zdravih nazorov, rodoljubje itd., kar je minole zime jasno pokazano o volitvi deželnega poslanca; samo dva sta glasovala za narodnjaka, vsi drugi so torili kadilo nemškutarstvu, čeravno bi lahko na prste seštel Ormožane znajoče nemščino za mali prvi red. Kakor se gode v Ptuj, tako se pleše v Ormožu. Vide kn. vl. stolništvo bister um

*) Vsaj psa tudi razume, kekar cvile po vratih draplje, ali kravo, kekar lačna mucka.

in marljivost Kr. postavilo ga je za kurmeštra v Ptuj, kjer je zasebno učil dečke za ondašnji tretji razred, da so mogli prestopiti v gimnazij, in na svetlo dal slovensko-nemški katekizem. Letos je kanjeno bilo Kr. zaradi njegovega delovanja in zbog ležejega privoza za goste v Ptuj napraviti veliko besedo, pri Mali nedelji pa bi le bil vvod ti slovesnosti, toda . . . Ptujski gospod veliki župnik in dekan (od nekkih let prošt) ima pravico podeljevati peterim župam župnike, po takem poti je tudi K., bivši kurmešter v Ptuj, postal odonod župnik pri sv. Lovrencu 1827 l. V cerkvi in zvun cerkve je bilo vse nesnažno, zapuščeno, v neredu, kar je novi pastir v kratkem dostojno poravnal. Leseno nastropje župniškega hrama je dal namestiti z zidanim, nekaj na svoje, nekaj na župljanske potroške. K. je obhajal stoletnico sv. lovenske cerkve, slovesni govor sam govoril, in natisnen razdelil med ljudstvo. Poznalci cenijo rečeni govor zbog zgodovine, toda ni se dal doslej v roke dobiti. *) Na tem torišču je spisal „Molitvenice“ srednje velikosti za ljudstvo; 1833. l. izdal „Življenje svetnikov“, s čemur se je jako prikupil narodu. Z g. dekanom ptujskim sta si bila navzkriž, vzrokov ne znam. Nekokrat je bil napovedan od dekanove strani razvod v župniškem hramu; Kr. narisavši pri zvončesnjih vratih na steno friško figo zaklenol je hram, ter odšel z doma, kar je naj brže krivo bilo, da je moral po devetletnem župnikovanju pri sv. Lovrencu menjati z g. Jaklinom, župnikom malonedeljskim, ter iti k Mali nedelji za župnika meseca prosinca 1836 l. Tu je bilo ognjišče jegove knjižne delavnosti. Naj prvije je spisal „Male molitvenice“, ki so gotov dobiček vrgle; potem slovenske predpise za učence; nadalje na svetlo je spravil prvi tečaj slovenskih propovedi, spisanih že pri sv. Lovrencu; 1844. l. so bile izdane evangeliščice s kratkimi nauki. Tega leta so tudi počele se tiskati „Dogodivščine“, kterih je K. samo nektere pole natisnene videl. Dogodivščine je večkrat prepisal; tretji prepis je naj bolje pikeč; to je v roke dobil A. Bezjak, bivši učitelj pri sv. Petru niže Maribora, kje se sedaj kota, Perun si ga vedi. En prepis sem letos videl v ljutomerskem župniškem hramu, več stavkov ima prekrižanih svinčnikom, vsaj cele kitice pesmi, kar je vršila marljiva in bedljiva cenzura. Pri Mali nedelji je zložil drugi tečaj nedeljnih in prazniških propovedi, ktere v rokah ima v rokopisu g. Lovrenčič, malonedeljski župnik. Te propovedi so zanimive zaradi zgodovinskih podatkov, toda svetla niso ugledale. 1851. l. sem videl v Ljutomeru rokopis „Berilo za II. razred pri bivšem okrožnem dekanu Cvetku, ki je včasih prebiral iz njega kak priličen sestavek, pa kamo je veter z njim mahnol, kakor poprek s Cvetkovimi propovedmi, ni nam znano; nekje v Mariboru se brž valjajo, ako jih ni že porabil kak sirar. Tako nemila osoda davi še ono malkot dušnih pridelkov, ktere so nam sporočili redki naši učenjaki. Kr. je spisal lepo zgodovinske sestavke z naslovom: „Der Pilger“, natisnene v nekem graškem časniku, ali doslej nismo mogli do njih. Nekaj zgodovinskih in narodnih pesmi Kr. ima g. Kramberger, križevski župnik, bivši ljubimec pokojnikov. Dobro bi bilo zbrati jegove rokopise in Matici v shrambo dati; župne knjižnice niso zanesljive, kar se vidi odtod: mnogo znanstvenih knjig Krempelnom zapuščenih hranilo se je v malonedeljski župni knjižnici, toda drugi Kr. naslednik, g. Kreft pregleduje nekokrat knjižničin zaklad odvrigel je skoro vse, kar ni bilo bogoslovskega obsega, in te knjige so se raznesle na vse štiri strani sveta. Tako dela nevednost in neobtesanost s težko prisrbenimi dragocenostmi, kvar je tedaj drage bisere nevednjakom prepuščati.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

O gozdih.

Menda so si že stelje, listja skrbni gospodarji za zimo pripravili, in tudi svoje njive obsejali. Kar še sedaj ni pepozn. V Armežu sem videl pred božičem še pšenico sejati leta 1858; gotovo je ne bi bili sejali, ako se ne bi pridelka nadjali. Da je zgoraj zmrznena zemlja bila, se samo po sebi razumi; vendar to ni nič overalo oranja niti setve. Tak isto se naj po vinogradih groba, zasajuje, in trta obrezuje. Vendar podajmo se k predmetu. Gozdni gospodarji! Vidite, kako vedo navadno prosti posestniki gozde gleštati,

*) Sedanji župnik g. Meško je prijazno prošel, da, če se nahaja v župni knjižnici, blagovoli mi ga dobrotljivo poslati.

je ceniti in v vrednosti obvarovati, da se Bogu smili! Kjer je še le kakošni cemper večega drevesa naj stoji na rečini ali goščavi kderkoli — ven mora! — In tako si spraznjijo gozde, da potem ni drv za kurjavo, še manj pa za stavbo potrebnega lesa dobiti. — Ali ni žalostno, da neki kmet po ognju že sedaj nima toliko svojega sposobnega lesa, da bi si le svinske hleve zamogel pokriti, s tem manj pa hišo ali drugo poslopje, da ne bi prisiljen bil beračiti tramov in brven — in to poleg lastnega obširnega toda zanemarjenega gozda!? Kjer so grajšinski gozdi in jih borštarnji oskrbujejo, ali ne vidite, kako ravnaajo z lesom? koliko stotin sežnjev raznih drv in kolja narejajo vsako zimo, in res sedaj drago prodajajo, ker vbogi Slovenci ogerski jih nimajo več na Radgonski trg vvažati: — iz gozdov grajšine naj več noveev dobivajo. Za seženj trdih drv se plačuje težakom 60 kr. za mehke pa 50 kr. za kolje od tisočine pa dobijo 1 for. 30 do 40 kr. Ali ne vidite koliko gozda na enkrat poredoma posekajo, in ga spet spomladi zasadijo z mladimi drevesi: hojkami, smrekami, mecesni, relehi, želodom itd. in to prav gosto po 3 čevlje v rajdah in en seženj rajde narazen? Za 10 do 15 let že imajo od takega drevja spet dovolj drobnih drv, rant in ragelj za prodajo. — Pa tu se reče: „Tako delati le gospoda zamore a mi ne!“ — Kdo ti pa brani, da tudi ti ne bi zamogel tako gozda oskrbovati, saj vendar ni tako obširen?! Ako se brž od gospode grde strasti in prevzetna noša: svitile suknje, krajeji, špici, obročnice itd. na te preseljuje — zakaj pa boljše gospodarenje ne? — Praviš na dalje: „Tudi drugi tako gozdov ne oskrbujejo.“ — To ni res. Zgoraj si ravno slišal, kako svoje gozde oskrbujejo. S tem le svojo lenobo in neumnost spričuješ. Drugi imajo prazni želodec, vbogi živini neusmiljenih hudobnih gospodarjev raglje, hočem reči, rebra vun stojijo, da bi mrhovina razrušila se, ako hoboda, hroda ne bi še koža večidel vkup držala; rečem: „večidel“, ker tudi ta je pri takošnih zločinih navadno pretolčena in predrta — na moleče kuče bi se homoti lahko obesali, tako silijo ven! — Bogue, vse to in še več enakih napak ti gotovo ne bi hotel, ako še le iskrica zdrave pameti in sramote v tebi kraljuje. Zakaj bi tedaj ravno tvoj gozd moral biti po izgledih vragljivih gospodarjev vravnan?! — Proč toraj z grdimi izgovori, ki so ti le v sramoto.

Vem, tudi taki bi radi noveev. Zato podirajo in sekajo, zapravljajo in ugonobujejo kot neumneži — in ker so presebični le za se skrbijo, gozd pa naj ptice in vetrovi zasajujejo in guojijo kakor rado. — Od tod takih lastna podrtija in razrušenje jih gospodarstva. — Sreča, velika sreča, ako še sami preživotarijo, ali jih otroke bo gotovo boben in stradanje zadelo, koji so takih glav, vedenja, znanosti in ravnanja. — Menda ste že slišali, da je neki kmet svoj hrast po 40, 50 do 60 for. ga podal! To ni denar? In vendar, kako dolgo bo to trajalo, trpelo? Ali ni že sedaj bela vrana tak hrast med nami, ki bi stiskavnik, prešpan dal? Še celo neki želarček bi si lahko ktere lešnike v kakem zapuščenem kraju zavtikal, zasadil, da bi za svojo potrebo obročev imel, in mu jih ne bi trebalo krasti, pa kosmata hmanjost ali nevednost mu ne dopusti.

Zato kmetje, želarji in kar vse ste, ne držite rok križema, ne paste nesrečne odurne lenobe, ter se poprimite sledečega dobrega lahkega sveta in nauka, ki je še tako bornemu posestniku mogoče izpeljave, in sicer: Naj se želod zasajuje po nižavah kraj robov gozdinih, in celo po mokrih krajih še hrast dobro stori. Inače je tudi dobro večje po 5 do 10 let stare hrastiče, kjer so v goščavi izkopati in po primernih krajih zasaditi. Tak isto je dobro kstanje saditi na sposobnih krajih in legah po višinah; v dnikah radi pozebejo. Še bolj jih pa je spomladi saditi; po zimi radi zbotnejo in ne kalijo, posebno v vlažnih ravninah in zakotjih niso dobri. Orehi se morajo z zeleno lupanjo vred zavtikati za dva palca globoko, da jih miši ne pojedjo; po višinah se naj sadijo, inače tudi indej storijo, ako ne pozebejo. Tako se bogatija pripravi in vrednost zemlje čudovito povzdigne z majhnim trudom ne le z značnejim boljším listjem za steljo, temuč tudi jako jako koristnim in iskanim lesom že nekaj za se, ki sadi, naj več pa svojim potomkom haska zapusti. Ob enem se obrani nesrečni roki, koja brez pomislika se predrzne lotiti mladega hrastja, kstanjevja in to — za bičnjake! — Da bi se takemu hudobnežu roka posušila, in je nikol več na ptuje blago stegnoti ne mogel. — To se bo zgodilo, ako vsak gozdni posestnik si prizadeva zboljšati svoje gozde s tem, da po rečinah mlade hoje, jele, jesene, smreke 3 do 4 leta stare zasajuje, kojih najde v